

Forord til genudgivelse af Tycho Brahe's De Nova Stella

Dorch, Bertil

Published in:
De Nova Stella

Publication date:
2022

Document version:
Indsendt manuskript

Document license:
CC BY-NC-ND

Citation for pulished version (APA):
Dorch, B. (2022). Forord til genudgivelse af Tycho Brahe's De Nova Stella. I B. Dorch, & P. Zeeberg (red.), *De Nova Stella: Tycho Brahes bog om den nye stjerne* (1. udg., s. 7-8). Syddansk Universitetsforlag.

Go to publication entry in University of Southern Denmark's Research Portal

Terms of use

This work is brought to you by the University of Southern Denmark.
Unless otherwise specified it has been shared according to the terms for self-archiving.
If no other license is stated, these terms apply:

- You may download this work for personal use only.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying this open access version

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details and we will investigate your claim.
Please direct all enquiries to puresupport@bib.sdu.dk

Forord

Supernova! En ny og ukendt stjerne der overstråler alle andre på den klare himlen. Det var hvad den nu verdenskendte danske astronom og adelsmand Tycho Brahe så i konstellationen Cassiopeia i november 1572. Han fulgte stjernen nøje i de følgende nætter, uger, måneder og år, mens dens glans aftog og den igen forsvandt – for svag til at kunne skelnes fra de øvrige stjerner og planeter med det blotte øje. Tycho Brahe noterede løbende stjernens position og lysstyrke, sådan at vi i dag ved præcis hvor og efter hvad vi skal kigge på himlen; han publicerede sin opdagelse i det værk læseren har foran sig – i faksimile og oversat til moderne dansk i sin helhed for første gang nogensinde – 450 år efter supernovaen.

Derved udgør Tycho Brahes observationer det historiske baggrundstæppe for vores viden om tunge stjerners udvikling og endeligt som supernovaer – for stjernen Tycho så i Cassiopeia var ikke ny, men tværtimod en stjerne der udspillede de allersidste faser af sin døds kamp. Tychos supernova med den moderne betegnelse SN1572 var en supernova af den type hvor en stjerne ender sit liv når den som hvid dværgstjerne i et dobbeltstjernesystem går til grunde i en termonuklear eksplosion; stjernens makker, som ikke var meget ulig vor egen sol, findes stadig den dag i dag. Eksplosionen var ophav til en såkaldt supernovarest, en stjernetaåge, der kan observeres med gode teleskoper i det kendte W-formede stjernebillede Cassiopeia.

Observationen var en skelsættende videnskabshistorisk begivenhed, der sammen med Tycho Brahes øvrige virke var af stor betydning for forståelsen af vigtigheden af empiri, præcision og instrumentudvikling, og ikke mindst for den efterfølgende revolution af det videnskabelige verdensbillede. Tychos observationer havde afgørende betydning for efterfølgeren Johannes Keplers opdagelse af lovene om planeternes elliptiske baner omkring solsystemets centrum, Solen. Tycho Brahe lagde dermed, om end det ikke var intentionen, grunden til en ny matematisk beskrivelse af det heliocentriske solsystem, der via Keplers og Galileo Galileis love fandt den klassiske form i Isaac Newtons beskrivelse af tyngdekraften.

Derfor markerer vi 450-året for Tycho Brahes opdagelse med denne genudgivelse og oversættelse af hans bog om den nye stjerne!

Året for udgivelsen af det digitaliserede, oversatte og genoptrykte værk, er samtidig også udråbt til *International Year of Basic Sciences for Sustainable Development* af FN og UNESCO, der skal skabe fokus på grundforskning som baggrund for international dialog, videnskab som et offentligt gode, samt uddannelse og udvikling af globale bæredygtige løsninger på fundamentale udfordringer. I Danmark markeres året gennem Videnskabsår22, der formidler grundforskningens afgørende rolle for en bæredygtig udvikling til danskerne.

Netop grundforskning var et af Tycho Brahes bidrag til den moderne verden, gennem hans utrættelige og præcise observationer, ikke bare af den nye stjerne, men af stjernernes, planeternes og flere kometers positioner og bevægelser på den stjernehimlen, som han siden sin barndom – efter eget udsagn – havde været så fortrolig med. Og den verden som Tycho Brahes fødtes ind i for

snart 500 år siden, var i naturvidenskabelige termer selvfølgelig nærmest identisk med vores, men samfundet, kulturen, troen og dermed verdensbilledet var et ganske andet: Bogen her er dermed også et tidsbillede på 1500-tallets tankegods og forestillinger fra en tid hvor fx astronomi og astrologi var to sider af samme sag – læs meget mere om dette i Helge Stjernholm Kraghs tekst om de nova stella i videnskabshistorisk perspektiv.

Foran dig har du så nu Tycho Brahes egne ord om den nye stjerne: Et genoptryk af De Nova Stella fra 1573 med tilhørende oversættelse til dansk. Værket indeholder i alt tre videnskabelige afhandlinger, herunder den om stjernen, samt et antal breve og digte. Læs mere om det i Peter Zeebergs indledning om en omhyggeligt planlagt bog. For så vidt siderne fra Tychos latinske tekst er der tale om en gengivelse af det eksemplar af bogen, der hører hjemme i Karen Brahes samling, der nu befinder sig på Roskilde Stiftsbiblioteket, ejes af Roskilde Kloster, og som er digitaliseret af Syddansk Universitetsbibliotek.

Oversættelsen er blevet til i samarbejde med Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs projekt Videnskabshistorisk Tekstportal, der er finansieret af Carlsbergfondet. Udgivelsen er støttet af Syddansk Universitetsbibliotek, SDU, der takker Karen Brahes samling ved Roskilde Kloster for adgang til det originale værk og Fonden Dr. N. P. Wieth-Knudsens Observatorium for støtte til aktiviteter i anledning af 450-året for Tycho Brahes opdagelse.

Rigtig god fornøjelse!

På vegne af udgiverne,

Bertil F. Dorch & Peter Zeeberg

[Noter om oversættelsen](#)

Dele af selve oversættelsen har været publiceret tidligere, andre dele er oversat til lejligheden, men værket har aldrig før været oversat til dansk i sin helhed: Hans Frandsens digt og den indledende korrespondance er oversat af Peter Zeeberg. Afsnittet om den nye stjerne er oversat af Chr. Gorm Tortzen. Afsnittene om den meteorologiske kalender og om måneformørkelsen samt elegien om Urania er oversat af Peter Zeeberg. Anders Sørensen Vedels digt er oversat af Minna Skaftø Jensen. Kolofonsiden er oversat af Peter Zeeberg. De astronomiske afsnit er alle oversat i samarbejde med astronomen Claus Fabricius. Den endelige redigering af den samlede oversættelse er fortaget af Peter Zeeberg.

Oversættelsen følger generelt J.L.E. Dreyers udgave af teksten i den samlede udgave af Tycho Brahes værker. Det betyder, at oversættelsen ikke i alle detaljer følger kopien af det digitaliserede eksemplar, idet Dreyer har foretaget et antal tekstrettelser, især i talmaterialet.

Visse dele af den latinske originaltekst har stort set ingen afsnitsinddeling. Af hensyn til overskueligheden er oversættelsen inddelt i afsnit svarende til hvad man ville forvente i en nutidig tekst.

Tycho Brahe bruger også generelt ordet *stella* (stjerne) både om stjerner og om himmellegemer i bred forstand, det vil sige inklusive planeter og sol og måne. Når der er tale om andet end fiksstjerner, oversætter vi det med 'himmellegeme'. Tilsvarende vil man i oversættelsen møde ordet 'lyskilder', der er en oversættelse af det latinske ord *luminaria* som betegnelse for solen og månen i modsætning til planeterne og stjernerne. Endelig bruger Tycho Brahe i mange tilfælde betegnelsen 'del', hvor man i dag ville sige 'grad'. For at lette forståelsen har vi i langt de fleste tilfælde opereret med 'grader'.

For yderligere henvisninger og kommentarer kan man med fordel besøge Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs onlineudgave af Tycho Brahes skrifter på text.dsl.dk.